

....!

به پێی ئەو دەنگۆیانەی که وهدهرکهوتووون، له سه‌ره‌تای ساڵی نوێدا، واته له مانگی یه‌که‌می ساڵی 2005 ی زایینی، بریتانیا میوانداریتی کۆبوونه‌وه‌کی به‌رین ده‌کات له مه‌ر چاره‌سه‌ر کردنی کێشه‌کانی رۆژه‌لاتی نێوه‌راست. له‌وانه‌یه شتیکی نوێ نه‌بێت که هه‌ول‌دان وه‌گه‌ر ده‌که‌وێت بۆ باس له کێشه‌کانی رۆژه‌لاتی نێوه‌راست و هه‌ول‌دان و پلان دانان بۆ دۆزینه‌وه‌ی ریگا چاره‌یه‌کی ئاوا که نه‌ سیخ بسووتی و نه‌ که‌باب. به‌لام ئه‌وه‌ی که ئه‌و دانیشتنه له کوێ کرابێت و له کوێ بکریت و کام لایه‌ن و ولات یان ریکخراو تیایدا به‌شداری بکات و رۆلی تیا‌دا بگێریت، له روانگه‌ی جیا‌وازه‌وه خاوه‌ن هه‌لسه‌نگاندن و نرخ و تیروانینی جیا‌وازه .

له 1850 ی زایینییه‌وه و پاش ده‌ست پیکردنی شوێشی پێشه‌سازی له بریتانیا، سه‌رمایه و پێشه‌سازی ئه‌م ولاته که‌وته بیری به‌ کۆلۆنی کردنی ولات و خاکی دوور ده‌ست له‌ خۆی به‌ مه‌به‌ستی هێنانی کالای خام و ده‌ست گرتن به‌ سه‌ر سه‌رجه‌م سه‌رچاوه‌کانی ئابووری جیهاندا .

له‌و سه‌رده‌مه‌وه تا هه‌نوکه ئه‌م ولاته له سه‌رجه‌م ئال و گۆره سه‌ره‌کی و ناسه‌ره‌کییه‌کانی ده‌سه‌لاتداری و ئابووری و کولتووری و .. ی جیهاندا رۆلی دیاری هه‌یه، جا به‌خاس یان خراپ. گرنگ بۆ ئه‌وان ته‌نیا و ته‌نیا به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان بووه و ئیستاش به‌ به‌رده‌وامی له سه‌ر ئه‌و ره‌وته به‌رده‌وامن .

ره‌نگه ده‌ست کێشانی ئه‌وان بۆ رۆژه‌لاتی نێوه‌راست و به‌ کرده‌وه خۆ تێقورتانه نیو دۆزی رۆژه‌لاتی نێوه‌راست، قازانجی بۆ ئیهمه‌ی کورد نه‌بووبیت. بۆ نموونه په‌یمانی سایکس پیکۆی ئه‌وان و فه‌ره‌نسا و روسیای ته‌زاری له ساڵی 1916 ی زایینی و پاشان به‌ کرده‌وه دابه‌ش کردنی کوردستانی ژێر ده‌سه‌لاتی عوسمانی به‌ سێ به‌ش و پاشان له نیو بردنی شوێش و ده‌سه‌لاتی شیخ مه‌حمود له باشووری کوردستان و گه‌ر بگه‌رێنه‌وه بۆ سه‌رده‌می کۆماری کوردستان، هه‌بوونی ده‌ستی ئه‌وان له‌ چۆنه‌تی له نیو بردنی کۆماری کوردستان له رۆژه‌لاتی کوردستان و .. هتد!

ئه‌مه‌و بێجگه له‌وه‌ی که ئه‌م ده‌سه‌لاته کۆلۆنیکاره ته‌رپه‌سته، زۆرینه‌ی ولاتانی عه‌ره‌بی کردبووه کۆلۆنی و داوین به‌ داوینی خۆی و له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه رۆلی به‌رچاوی هه‌بووه له‌ گۆرانی نه‌خشه‌ی سیاسی سه‌رجه‌م رۆژه‌لاتی نێوه‌راست و له‌م پێوه‌ندییه‌دا خاوه‌ن مه‌قه‌ستیکی هێنده کول نه‌بووه که جێ په‌نجه‌ی له‌م‌رۆشدا دیار نه‌بیت . به‌ کورتی له‌وانه‌یه مه‌به‌ست له‌و روونکردنه‌وانه‌ی سه‌ره‌وه، ئه‌وه بیت که بلین: بریتانییه‌کان ره‌گ و پێستی رۆژه‌لاتی نێوه‌راست و کۆمه‌لگا و نه‌ته‌وه جیا‌وازه‌کانی باش ده‌ناسن و له نیو سه‌رجه‌م نه‌ته‌وه‌کانیشدا، زۆر به‌ باشی ئاگاداری کێشه‌ی گه‌لێکن که له راستیدا دۆراوی ده‌ستی بریتانیان و ئه‌و گه‌له‌ش گه‌لی کورده . ئه‌م‌رۆ له کاتیکدا جاریکی دیکه گردبوونه‌وه‌یه‌ک له بریتانیا له سه‌ر رۆژه‌لاتی نێوه‌راستدا به‌رپێوه ده‌چیت که به‌ شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان ده‌توانین بلین جه‌نگی جیهانی سێیه‌م و دوو به‌ره‌ بوون و به‌ره‌ی دژ تیرۆر و له‌ گه‌ل تیرۆر له‌ کایه‌دان .

پێگه‌ و جێگه‌ و به‌رژه‌وه‌ندی بریتانیا پێچراوه‌ته‌وه به‌ به‌رژه‌وه‌ندی ئامریکاوه و هی ئامریکاش به‌ بریتانیاوه . هاتنه‌ ناوه‌وه‌ی باس و به‌رژه‌وه‌ندی ئایینی و پێچراوه‌وه‌ی ئه‌و دۆزه به‌ پیکهاته‌ی ئه‌تنی عه‌ره‌بی و له لایه‌کی دیکه‌وه کێشه‌ی عه‌ره‌ب، ئیسرائیل، ئه‌و باسانه‌ن که کایه به‌ سیاسه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی و ستراتژییه‌کان ده‌که‌ن و وه‌گه‌ریان ده‌خه‌ن .

ئه‌و ولاته‌ی که ولاتی ئیهمه‌یه و ئیستا ده‌توانین بلین که پر قالتترین مه‌ل‌به‌نده له جیهان و ناوچه‌که‌ش، له‌م‌رۆدا له نیو ئه‌و هه‌موو کێشانه‌دا رووی له‌ گۆرانیکێ دیکه‌یه و ئه‌و گۆرانه‌ش ئه‌م‌جاره‌یان به‌ پێچه‌وانه‌ی دۆرانه‌کانی پێشوو، له‌وانه‌یه هه‌نگاو بگوازیته‌وه بۆ سه‌قامگیری و خۆ پیکه‌وه نان . به‌لام چۆن و له کام رێبازه‌وه؟

سه‌رجه‌م ئه‌و هه‌ل و مه‌رجانه‌ی که دینه پێش له رۆژه‌لاتی نێوه‌راست، ده‌بی کورد هه‌لیانسه‌نگینیت و بتوانی پێگه‌یه‌کی ئابووری به‌هێز بنه‌ما بۆ دا بنیت که سه‌رنجی بازرگانی جیهانی بۆ لای خۆی راکیشیت و له لایه‌کی دیکه‌وه ئه‌و دۆستایه‌تییه‌ی که ئیستا کورد له‌ گه‌ل هاوپیهمانان و به‌ تاییه‌تی سه‌رۆکایه‌تی ئه‌و هاوپیهمانییه‌دا هه‌یه‌تی، پێویسته که به‌هێزتر بکریت و دێلوماسیانه و دوور له هه‌ر شیوه نه‌زانکاری و سۆزیک به‌ره‌و پێشه‌وه بچیت. کورد پێویسته که له‌وه‌و به‌ دوا به‌ کرده‌وه هه‌ول بدات له‌ باسه نیونه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان له مه‌ر کێشه‌کانی رۆژه‌لاتی نێوه‌راست، نه‌هێلێت دۆزی کورد له نیو دۆزه ئالۆزه‌کانی عه‌ره‌ب ئیسرائیل و .. وون بیت و پێویسته

بتوانیت دوست و هزری ئاشنا به دۆزهکهی خۆی له نیو ئه و بیرانهی که دهسهلات و هیزی جیهجیکردنیان ههیه بدۆزیتهوه و دوستی زیاتر بو کیشهکهی پهیدا بکات. له باس له سه رۆژههلاتی نیوهراست، له بریتانیا، پیویسته کورد نه هیلیت کیشهی کورد لهوئ له بیر بچیتهوه، یان کهسانیکی دیکه بهردی دلسۆزی بو کورد له سینگ بدهن. ئهم دانیشتنه، گهر کوردی تیدا بهشدار نه بییت و نه توانی به شیوهیهک له شیوهکان دهنگی خۆی بگهیهنیته نیو دانیشتنهکه، لهوانهیه زۆر له پهیمانی لۆزان، ئاکامهکانی خراپتر بن بو کیشهی کورد. بهلام گهر بییت و کورد بتوانیت بیی به هیزیک لهو رۆژهدا، ئهمجارهیان به شیوهیهکی بهرچاو، دۆزهکهی دهچیته نیو ئه و کیشه نیونهتهوه بیانهی که پیویسته کۆمهلگای نیونهتهوهیی ریگا چارهیان بو بدۆزیتهوه.

مه‌نسور عه‌زیزی
2004 .12 .06